

Leren van initiatieven van specialistische ondersteuning in het voorveld

Onderdeel van [Kennis voor de Transformatie](#), een programma waarin het Kenniscentrum kennis over de kinder- en jeugdpsychiatrie bundelt en verspreidt in de brede jeugdsector, onder gemeenten en gezinnen om bij te dragen aan een succesvolle transformatie.

Achtergrond project

December 2019

Dit project is opgezet vanuit de volgende overtuiging: Om kinderen en jongeren met psychische problemen tijdig en passend te helpen en zo mogelijk in het voorveld te behandelen, is het belangrijk dat (specialistische) kennis vanuit de jeugd-ggz in het voorveld beschikbaar is. Het Kenniscentrum Kinder- en Jeugdpsychiatrie geeft met dit project inzicht in de vraagstukken die er zijn bij het organiseren van die ondersteuning. In 2018 is het project vormgegeven op basis van beschikbare literatuur en verkennende gesprekken met sleutelfiguren binnen verschillende varianten van ondersteuning. Vervolgens zijn in 2019 professionals geïnterviewd over hun ervaringen en ideeën met betrekking tot de hulp die zij bieden. Deze verschillende varianten worden volgens een vast format op de website van het Kenniscentrum weergegeven. Hierin staat het perspectief - op basis van persoonlijke ervaringen - van de professionals centraal (zij spreken expliciet namens henzelf en niet per definitie namens de organisatie waarvoor zij werkzaam zijn of de financier). In dit document leest u meer over de opzet en uitwerking van het project.

Afbakening

Wanneer het in dit project gaat over (specialistische) ondersteuning vanuit de jeugd-ggz, gaat het om partijen en personen die jeugd-ggz-expertise leveren aan (generalisten in) het voorveld, gericht op zorg (dus niet onderwijs¹). Dit gebeurt door bijvoorbeeld een POH-jeugd aan huisartsenpraktijken toe te voegen of door die kennis te borgen binnen een lokaal team. Dat voorveld - of de eerste lijn - betreft in dit project huisartsenpraktijken, jeugdgezondheidszorg, wijkteams en andere lokale teams, Centra voor Jeugd en Gezin (CJG's), etc. De ondersteuning die daar wordt geboden bestaat dus uit kennis en expertise die de zorg aan de voorkant toerust met onder andere versterkte ggz-deskundigheid, om direct op maat te kunnen handelen. Zo kan worden voorkomen dat er te lang wordt gewacht met opschalen door eerst de inzet van diverse lichte interventies te proberen. Zonder de juiste kennis in het voorveld is het risico dat er aan de voorkant signalen worden gemist, waardoor problemen verergeren en jeugdigen uiteindelijk specialistische jeugdhulp nodig hebben, of zelfs via een crisisplaatsing binnen komen in de zorg. Naast kennis vanuit de jeugd-ggz voorzien dergelijke vormen van ondersteuning vaak ook in bredere kennis van de ontwikkeling (en opvoeding) van kinderen en van verwijsmogelijkheden.

¹ Dat betekent nadrukkelijk niet dat het onderwijs niet in beeld is. Veel ondersteuners onderhouden wel degelijk nauwe verbindingen met het onderwijs aangezien dat een van de belangrijkste levensdomeinen van een kind is en een grote rol speelt in de ontwikkeling van een kind.

Aanleiding

Sinds de decentralisatie zijn gemeenten verantwoordelijk voor de jeugdzorg. Het doel van de Jeugdwet is om het jeugdstelsel efficiënter en effectiever te maken om zo de eigen kracht van jeugdigen en hun sociale omgeving te versterken. Met de transformatie wordt er onder andere naar gestreefd om meer in te zetten op preventie, de juiste hulp op maat en meer samenwerking voor betere jeugdhulp aan jeugdigen en gezinnen (één van de doelstellingen van het Statement 24-uursessie Zorglandschap; VNG, 2017). De aanname is dat door preventie en sneller de juiste zorg op maat aan te bieden, het beroep op de dure, gespecialiseerde hulp vermindert. Om passende hulp aan te bieden in een netwerk van vertrouwenwekkende partijen (Visie van Passende zorg; Expertgroep BJGZ, 2017) zijn er in het land verschillende initiatieven opgezet. Zo bestaan er veel verschillende varianten van ondersteuning voor jeugdigen met psychische problemen in onder andere huisartspraktijken, wijkteams en CJG's.

Die varianten zijn de afgelopen jaren in hun eigen context ontstaan, veelal anticiperend op of in reactie op de transitie van de jeugdhulp. De behoefte aan kennis over kinder- en jeugdpsychiatrie ter ondersteuning van de eerste lijn is met de transitie concreter geworden. Brede huisartsenvoorzieningen met voldoende ggz-deskundigheid kunnen ervoor zorgen dat kinderen en jongeren sneller, beter en dichterbij worden geholpen met als gevolg gepastere verwijzing en minder doorverwijzing naar de (dure) specialistische zorg. Belangrijk daarbij is voldoende expertise op psychische problematiek en oog voor de context waarin de jeugdigen zich ontwikkelen. Op deze manier wordt de kwaliteit van zorg voor kinderen en jongeren verbeterd en worden de kosten mogelijk gereduceerd.

Door de diversiteit aan contexten waarin gemeenten werken en hun beleidsmatige vrijheid, zijn de ontstane varianten verschillend op allerlei manieren. Daardoor zijn ze moeilijk onderling te vergelijken en is wat in de ene context goed werkt niet automatisch toepasbaar in de andere. Er zijn echter wel terugkerende thema's die ofwel een belangrijke werkzame factor zijn ofwel een knelpunt dat aandacht verdient. Deze thema's staan centraal gesteld in dit project en zijn verbonden aan de verschillende varianten van ondersteuning. Zo laat het Kenniscentrum zien wat er in de praktijk voor manieren zijn om (specialistische) kennis vanuit de jeugd-ggz naar het voorveld te brengen.

Doelstelling

Het Kenniscentrum heeft als doel gesteld om in kaart te brengen welke varianten van (specialistische) ondersteuning vanuit de jeugd-ggz aan het voorveld er zijn ontwikkeld en wat daarbij belangrijke thema's zijn; hierbij is het streven niet om landelijk dekkend te zijn, maar om een leerzaam overzicht creëren. Inzichtelijk wordt welke vormen er in verschillende settings zijn ontstaan, wat daarbij bepalende (contextuele) overwegingen waren, wat de succesfactoren zijn, welke vraagstukken spelen en in hoeverre er sprake is van (onvoorziene) positieve effecten. Met dit overzicht van zowel de belangrijkste thema's die spelen als de varianten van ondersteuning, zorgt het Kenniscentrum ervoor dat lokale kennis wordt uitgewisseld. Daarmee kunnen verschillende partijen leren van elkaars ervaringen en kunnen er varianten van ondersteuning in het voorveld (door)ontwikkeld worden die doordacht zijn met behulp van kennis die elders is opgedaan.

Werkwijze

Tijdens de eerste maanden van het project is literatuur geraadpleegd en zijn verkennende gesprekken gevoerd met betrokkenen, zoals huisartsen, praktijkondersteuners jeugd, beleidsmedewerkers en -adviseurs, en onderzoekers. Het Kenniscentrum heeft met hen gesproken over hun visie op (specialistische) ondersteuning vanuit de jeugd-ggz in het voorveld. Uit de gesprekken en literatuur zijn belangrijke aandachtspunten en vraagstukken (thema's) naar voren gekomen die het vertrekpunt vormden voor het project. Deze thema's zijn uitgewerkt aan de hand van de context waarin het thema speelt (de varianten van ondersteuning). Hiertoe zijn volgens een vast format interviews afgenomen met verschillende betrokkenen (huisartsen, lokale teams, etc.) in verschillende gemeenten en regio's. Met hen zijn vragen besproken als: hoe is een gemeente of organisatie met bepaalde vraagstukken aan de slag gegaan, wat zijn de overwegingen geweest voor een variant, in hoeverre heeft de implementatie de vraagstelling beantwoord voor zover dat al duidelijk is, zijn er onvoorziene positieve of negatieve effecten ontstaan? Met goedkeuring van de geïnterviewden zijn de uitgewerkte varianten online geplaatst.

Met het overzicht op de website voorziet het Kenniscentrum in een behoefte die onder andere in de eerste verkennende gesprekken met betrokkenen naar voren is gekomen: een overzicht van goede voorbeelden en de mogelijkheid tot uitwisseling en leren van elkaars ervaringen.

Borging

Het project heeft geresulteerd in een overzicht van centrale thema's die relevant zijn voor de organisatie en uitvoering van verschillende vormen van jeugd-ggz ondersteuning in het voorveld. Er zijn acht varianten uitgewerkt die elk vanuit een eigen perspectief en binnen een eigen context worden beschreven. Gemeenten en organisaties zijn daarbij continu op zoek naar verbetering en ontwikkelingen gaan door. Dit betekent dat de beschreven varianten ook aan verandering onderhevig zijn. Belangrijke veranderingen in de toekomst kunnen een reden zijn om de beschrijvingen waar nodig aan te passen. Dit zal altijd in overleg met de betrokkenen gebeuren.

De thema's en de uitgewerkte varianten, zijn opgesteld met het doel om de lokale kennis en ervaringen breder beschikbaar te maken en uitwisseling mogelijk te maken. Er is expliciet voor gewaakt om de varianten te onderwerpen aan een rangschikking of beoordeling van geschiktheid. Het streven is dat professionals in het veld, gemeenten en regio's, verantwoordelijken en andere betrokkenen voor henzelf bruikbare leerpunten uit het overzicht halen. Zij zijn ook uitgenodigd contact op te nemen met de varianten waar zij meer over willen weten. Ook vraagt het Kenniscentrum aandacht voor de opbrengsten via nieuwsberichten (en andere online kanalen) en tijdens bijeenkomsten (zoals de Voor de Jeugd Dag in oktober 2019) om zoveel mogelijk geïnteresseerden van de inzichten te laten profiteren.

Geraadpleegde bronnen

Binnenlands Bestuur (2018). Praktijkondersteuner jeugd-ggz in Lopik bouwt dagelijks bruggen tussen huisarts en gemeente. Geraadpleegd op 23 juli 2019:

<https://www.binnenlandsbestuur.nl/sociaal/kennispartners/radargroep/praktijkondersteuner-jeugd-ggz-in-lopik-bouwt.9565846.lynkx>

De Jonge, J. & Roijackers, F. (2014). Sturing op adequate jeugdhulp tegen verantwoorde kosten. Buurteams en huisartsen: samenwerking in de kinderschoenen. TPC Online, 34-38.

Geuijens, P. & Zwaanswijk, M. (2019). Factsheet SO-JGGZ: specialistische ondersteuning op het gebied van Jeugd Geestelijke Gezondheidszorg. Geraadpleegd op 5 februari 2019:

<https://www.kenniscentrum-kjp.nl/wp-content/uploads/2019/08/Factsheet-SOH-JGGZ.pdf>

Janssen, R. (2017). Monitoring pilots kind- en jeugdhulp regio Achterhoek. Proscopio.

Jonker, T, Knot-Dickscheit, J., & Huyghen, A. (2017). De Praktijkondersteuner Huisarts-Jeugd. Een verkennende studie. Rijksuniversiteit Groningen, afdeling Orthopedagogiek.

Lambregtse, C. (2018). Jeugdzorg en gemeente. LHV De Dokter, 8-11. Geraadpleegd op 18 juli 2018: https://www.lhv.nl/sites/default/files/content/lhv_nl/uploads/tijdschrift-artikel/008_dd1804.pdf

Nivel (2015). Evaluatie pilot 'Huisarts in de praktijk van de jeugdzorg'. Geraadpleegd op 20 juli 2018: <https://www.nivel.nl/sites/default/files/bestanden/Rapport-evaluatie-Huisarts-in-praktijk-jeugdzorg-2015.pdf>

Otten, E., Geuijen, P., Zwaanswijk, M., & Koopman, I. (2018). Specialistische ondersteuner huisartsenzorg jeugd-GGZ (SOH-JGGZ). *Bijblijven*, 34(8), 596-615. doi:

<https://doi.org/10.1007/s12414-018-0347-x>

ROS-netwerk (2012). Aansprakelijkheid POH-GGZ. Geraadpleegd op 16 juli 2018: <https://www.poh-ggz.nl/storage/2018/06/1.-13.-ROS-netwerk-informatieblad-Aansprakelijkheid-pohggz.pdf>

Theunissen, M.H.C., Dijkshoorn, J.J., & Klein Velderman, M. (2018). Specialistische ondersteuning in de basiszorg voor jeugd: verbindingen maken in het sociale domein. *Tijdschrift voor gezondheidswetenschappen*, 96(8), 354-360. doi: <https://doi.org/10.1007/s12508-018-0206-2>

Vandenbussche, S., Hoogsteder, M., Dörenberg, V., & Zwaanswijk, M. (2018). Expertise aan de voorkant: Evaluatie van een Consultatie- en Adviesteam jeugd-GGZ in Gooi en Vechtstreek. Eindrapportage onderzoek (I): documenten, interviews en focusgroepen.

Vandenbussche, S., & Hoogsteder, M. (2019). Evaluatie van een Consultatie- en Adviesteam jeugd-GGZ in de Gooi en Vechtstreek. Eindrapportage onderzoek (II): documenten, interviews en focusgroepen

